

विषयः :- "समाज माध्यमानां स्वाधीनम्"।

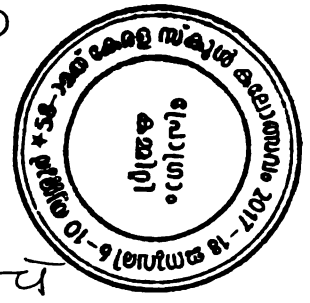
माध्यममयं समाजम् ।

प्राचीनकाले आदिममानवः अज्ञानबन्धनेन शोषितः आसन् । तत्समये न भाषा आसीत् न संस्कारः । तस्य मनोश्चञ्चलाय किमपि मार्गं न लभति स्म । अनन्तरम् आदिममनुष्याणां कालान्तरविकासेन विविधाः दृष्टिः अनुभवाः इत्यादीनां संयोगेन बहुविधाः भाषाः, क्रीडाः, कृषानाः इत्यादीनां सृष्टिरभूत् । तासां योगदानेन बहुविधाः कलारूपाः एवं समाजनायकानां च महत्सृष्टिः अस्माकं समाजे अभूत् । अस्मिन् स्वर्धे वर्धितवन्तः जनसमूहः परस्पर बन्धं स्थापयितुं, क्रय-विक्रयार्थं, लोकोत्तर परिज्ञानं अर्जितुं च एकम् उत्तममार्गं सर्वत्र अन्वेषयति । फलस्वरूपेण माध्यमानां उत्पत्तिः अभवत् । माध्यमाः लोकोपकाराय अनेकाः मनोश्चञ्चकाः एवं वैज्ञानिकाः विषयाः अस्माकं समीपे दृश्यन्ति । माध्यमज्ञानं सद्युयोगेन विश्वकल्याणं भवति परन्तु तस्य दुरुपयोगेन विश्वस्य विनाशं च भवतीति वयं न विस्मरामः । समूहस्य विकासाय दृढतापूर्णे प्रयत्नं करोतुं अयं महात् प्रस्थानः स्थिरलक्ष्यः भवति ।

अस्माकं आशुतवर्षे अधुना अनजालः, सद्ग-
णकयन्तः इत्यादीनां मनुष्यनिर्मिताणां वस्तूनां उपभोगः
दिनंप्रति नभस्यद्वामानं गतिं प्राप्नुवन्ति । आबालवृद्धं

शर्वे जनाः, पंडिताः, पामशाः, धृक्कः, पतिवः, स्त्रियाः
 शर्वे 'फेयसबुक् वारुयप्' इत्यादीनां अनियन्त्रिते
 भूत्वा उपयोगं कुर्वन्ति। 'टेलीविषान्' इत्यादीनां गृहोप-
 कार वस्तुनां योगदानः अपि प्राधान्यं अस्ति। अद्य जनाः
 लोकविज्ञानप्राप्त्यर्थं केवलं कनिष्ठिकाचलनेन इन्द्रासनपर्यन्तं
 गन्तुं शक्ताः भवन्ति। किमपि विषयं भवेत् शर्वे
 माध्यमाः जनाय ददाति। माध्यमाः लोकावन्तर, देशावन्तर,
 राष्ट्रानन्तर परिचयश्च उपकुर्वन्ति।

शरुपयोगः माध्यमस्य जनस्तिङ्घि कुर्वन्ति।
 यदि कस्मिंश्चित् विषयास्पृहः संशयाः वर्तते चेत्
 अनाथासेन ~~अ~~ अन्तर्जालपठनेन नान् दूरीकर्तुं वयं शक्नुमः।
 दूरदेशगमने अतीव उपकारप्रदाः भवन्ति माध्यमाः।
 अपरिचितं स्थानं, अथवा देशं सन्दर्शयति चेत्
 तत् क्षेत्रस्य सामूहिक, राजनैतिक, सांस्कृतिक, प्राकृतिक
 मूल्याणां ज्ञानं वयं प्राप्तोतुं शक्नुमः। अपि च अनेकः
 बान्धवाः, पति-पत्न्याः, पितृ-पुत्राः, अग्रज-आबुजाः,
 विभिन्न देशे स्थित्वा अनाथासेन भाषणं ~~कुर्वन्ते~~ कुर्वन्ते
 अस्य प्रयोगेण। देशस्य, समाजस्य कर्मक्षेत्रः, विज्ञानक्षेत्रः,
 गतागतक्षेत्रः, आर्थिक क्षेत्रः, एवं विद्याभ्यासक्षेत्रेऽपि
 माध्यमानां पूर्णप्रयोजनं कृत्वा ध्रुविकसितः भविष्यति।
 एतत्प्रकारेण समाजे माध्यमाणां शरुपयोगेन
 अनेकाः प्रयोजनाः एवं कल्याणकारकाः, विकसन-
 कर्षणः पशुत्याः आविर्भविष्यन्ते।

शुक्लकारी माध्यमस्य विनाशकारी मूर्ति च
 वयं दृष्यमाणाः । माध्यमणां प्रचरणेन, प्रसरणेन च
 अद्य समाजे अनेकाः राष्ट्रमूल्याविनाशकारकाः कार्याः
 प्रचलन्ते । विद्यार्थिनः अमितमाध्यमोपयोगेण दुःशीलाः
 आर्जन्ति । 'दूरभाषायाः' अमितोपयोगेण आशयविनिमयाः
 अस्माकं समाजे पूर्णरूपेण न भवन्ति । स्वयं भाषणं
 न कृत्वा अनेकाः द्वितीयपुरुषमार्गेण भाषणं करोति ।
 एवं विद्याभ्यासस्य क्वोटं सम्पुटीकृत्य अनावद्याः
 दुःशीलं प्रचारणं कुर्वन्तः मार्गे लक्ष्मांश्च अद्भुतं गच्छन्ति
 धिक् इमां अवस्थां । बालकाणां वायनाशीलं घटति ।
 अनुसरणशीलं, शुशीलं च दिनप्रति तस्य पात्राले परिताः
 भवन्ति । सर्वे जनाः स्त्री, धनं, ज्ञानं इत्यादि आदर-
 पात्राणां शोषणं कुर्वन्ति । स्त्रियाणां अनावद्य
 नञ्च चित्राणां प्रदर्शनेन दुष्करं कुर्वन्ति माध्यमोपयोगम् ।
 एवं धनसम्पादनाय दुराचाराणां प्रचरणं,
 अपि च गाब्जा, मद्यं इत्यादीनां लहरिवहनूणां
 पर्यटनं, क्रयविक्रयमपि माध्यमोपयोगेन अधुना कर्तुं
 शक्यते । केवलं मानसिकोत्पन्नवस्तुसुरूपेण समाजः
 ज्ञानप्रदः माध्यमं ददर्शयति । चलचित्राणां दृश्यवाक्यं
 यद्यस्य धुक्कसनं हि । परन्तु नयोः प्रचारेण
 अधुना समाजे दुराचारः, दुःशीलाः, दुःप्रियाः च
 वर्धन्ते । चलचित्राः स्त्रियाणां दुःप्रयोगेण असंस्कृत
 दृष्याः, एवं घटनाः ~~प्रदर्शयन्ति~~ प्रदर्शयन्ति ।

समाजं पतन्ति । समाजः तस्य

वार्तायां सर्वे पीडन-लहरिवस्तु इत्यदि काम-
 फोडवर्धकाः समाजनाशकाः अथर्वं अलंकृत्येति । किंफोडु
 अपि राष्ट्रविकासनोद्देशवाटकाः समाचाराः कुलभाः
 इव । समाजः विनाशकारी माध्यमस्य दुश्चाराहस्ताणां
 क्रीडावस्तुः भूत्वा तस्य रज्ज्वनं कुर्वन् करोति अद्य ।
 लोकेऽस्मिन् किं करणीयः किं न करणीयः इति विवेकः
 गण्योऽभूत् । सर्वाः माध्यमानां फलस्वरूपेणैव इति
 वयं अद्वैतमाणाः ।

इति माध्यमाः एक दृष्टेन राष्ट्रस्य विकासं
 करोति एवं अनेकेषु तस्य विनाशं करोति । परन्तु तस्य
 प्रवर्तनहेतुः वयं सर्वे भवति । माध्यमाः स्वविकासाय
 या स्वविनाशाय किमपि न कुर्वन्ति । ~~सर्वे~~ जनाः तस्य
 उपयोगेन हि सर्वं करोति । आधुनिककाले माध्यमाः
 भूम्यां समुद्रमथनं कृत्वा तस्मात् भव्याः लहरेण
 समाज विनाशं ~~कुर्वन्ति~~ करिष्यन्ति । निःसंशयं वयं
 वस्तुं शक्नुमः माध्यमाः समाजे ~~व~~ बहुविधेन स्वाधीनं
 आर्जति । ~~सर्वे~~ तस्मात् अकृष्टाः तस्य उपयोगेन, प्रयोगेन
 च महान् परिवर्तनाः समाजे विशजन्ति । आधुनिकयुगे
 नगरीकरणेन आनीतं इदं प्रस्थानं मनुष्यस्य उपकारं
 यजीवरूपेण करोति ।

वास्तवे समाजं माध्यमाधिष्ठितं भूत्वा कर्मनिश्च
 भवेत् । तस्य पूर्णरूपेण उपयोगं कृत्वा बहुविधाः
 लोक कल्याणकारकाः कार्यणि समाजे अनयामः
 वयं । एतादृशः समाजः अधिनिवेशनं नाम

महाब्रह्मकारे न पतित्वा स्वतन्त्र्यपूर्णः,
 सुदृष्टः, सुलक्षणयुक्तः, स्वपर्याप्तः भवेत्।
 तत् समाजे आर्थिक, ~~राजनीतिक~~ राजनीतिक, आधिकारिक,
 वैज्ञानिक, भौतिक, मूल्याः सदा विद्यमानाः भवेम।
 अस्य समाजस्य कीर्तिः लोके सर्वे आचन्द्रतारं
 परिपूर्णः भवेत्। एतत् समाजं भुवनमोहकः, भुवनपतिं
 भूत्वा सर्वशक्तिं प्राप्नुवति यद्यत् भवेत्।

इत्येतत् समाजनिर्माणं माध्यमाणां सुन्दर
 योगदानेन हि भवेदिति वयं न विस्मयामः। विश्वप्रसिद्धः
 आधिकार्याः "मातर्हि एडवर्ड" तस्य मृत्युमूर्च्छा
 नामकः पुस्तके माध्यमस्य तुलना एकं भूयः कृतं
 करोति। तस्य दृष्ट्याने माध्यमं एकं भूयः कृतं
 राष्ट्रं भवति। तत् राष्ट्रे अनेकाः नीर्थाः, मनोरञ्जक
 स्थाणाः, चित्रप्रदर्शनाः, मद्यशालाः, वेद्यालयाः इति
 अद् सर्वं कुर्वन् संस्कृताः संस्कृत-स्थाणाः विद्यमानाः
 भवन्ति। तत्र गन्तव्याः जनाः हि कस्मिन् स्थाने
 अन्वर्थनं कार्यं इति निश्चयं कुर्वन्तः। अथवा
 श्वेद्यया मनुष्यः कार्याः करोति। न तस्य प्रेरकाः
 अथवा बलात्काराः। अतः समूहस्य दुर्गतिः
 केवलं माध्यमाणां एव कार्यः, परन्तु मनुष्याणां
 एव योगदानः अस्मिन् कर्मणि प्रधान्यमस्ति।

इति ~~सर्व~~ अनेकमार्गेण माध्यमानां
 स्वाधीनः समाजं पवन्ति। समाजः तस्य

पूर्णउपभोगेन विकसितः एवं जनाः सुसन्तोषं
आजितवन्तः। माध्यमाः लोककल्याणकारकाः
भवति ।

“माध्यमसमं यमाजं, मधुरमयं यमाजं भवति
इति सर्वधम्मतामं”

“अथ तु संस्कृतं, अथ तु मनुकुलं” ॥

